

Türk-Alman Kooperatif Birlikleri İş Birliği (TAKBİ) Projesi

Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde GELİR-GİDER FARKININ BÖLÜŞÜMÜ-3 RİSTURN

Sadece bir faaliyet konusunda ortak dışı da iş yapan kooperatifler

Ankara, 2021

DGRV
DIE GENOSSENSCHAFTEN

Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde (TKK) gelir-gider farkı bölüşümü ile ilgili esaslar serinin ilk iki el broşüründe açıklanmıştır. Bu el broşüründe **bir konuda ortak içi ve ortak dışı iş yapan kooperatiflerde gelir-gider farkı dağıtımında** dikkat edilmesi gereken hususlara değinilecektir.

Konunun açıklanması için yine Bizimköy Kooperatifi adlı sanal bir kooperatif örneğinden yararlanılacaktır.

Bizimköy Kooperatifini Tanıyalım

Bir TKK olan Bizimköy Kooperatifi 50 ortaklı bir kooperatiftir. Ortakların tamamı elma üreticisidir. Ortaklardan 10'u kooperatifle iş yapmaktan kaçınmaktadır. Kooperatif bölgede bulunan ama kooperatife henüz ortak olmamış 40 üreticiden daha elma almakta, soğuk hava deposunda 3 ay beklettikten sonra satışa sunmaktadır.

Bizimköy Kooperatifi	Ortak	Diğer
Ortak sayısı	50	40
Üretim miktarı (ton/ortak)	25	25
Aktif ortak	40	40
Alınan ürün miktarı (ton)	1.000	1.000
Ürün alış fiyatı (TL/ton)	2.000	2.000
Ürün satış fiyatı (TL/ton)	3.000	3.000

Gerek ortakların gerek ortak olmayan üreticilerin kooperatife sattıkları elma miktarı ortalama 25 ton, kooperatif tarafından satılan elma miktarı yıllık 2.000 ton dolayındadır. Ortaklar ve diğer üreticilerden elmanın tonu 2.000 TL'ye alınmaktadır. Üç ay bekletildikten sonra satış fiyatı 3.000 TL/tondur.

Faaliyet Giderleri

Kooperatfin yıllık faaliyet giderleri ortak içi ve ortak dışı (diğer) şeklinde ayrı ayrı kaydedilmiş ve hesaplanmıştır. Aşağıdaki çizelgeden anlaşılacağı üzere, toplam 1.161.100 TL tutarındaki faaliyet giderlerinin büyük bölümü (1 milyon TL) soğuk hava gideridir.

Faaliyet giderleri	Ortak	Diğer	Toplam
	TL	TL	TL
Personel	36.000	36.000	72.000
Yönetim	15.000	15.000	30.000
Muhasebe	3.750	3.750	7.500
Büro	12.000	12.000	24.000
Soğutma gideri	500.000	500.000	1.000.000
Hizmet alımı	10.000	10.000	20.000
Diğer	3.800	3.800	7.600
Toplam	580.550	580.550	1.161.100

Ürünleri alınan ortakların ve diğer üreticilerin sayısı ve teslim ettikleri ürünler aynı olduğundan faaliyet giderleri de eşit olmuştur. Bu örnek için geçerli olan bu durum şartlara bağlı olarak değişiklik gösterecektir.

Kooperatif, yıl boyunca bir daimi kadrolu personel ile ürün alımı döneminde geçici süreyle kısmi zamanlı bir personel çalıştırmıştır.

Bizimköy Kooperatifinin Gelir Tablosu

Gelir tablosunda da ortak içi ve ortak dışı gelir ve giderler ayrı ayrı ele alınmıştır. Tablo incelendiğinde görülecektir ki, ortak içi ve dışı işlemlerde temel fark ortak içi işlemler için kurumlar vergisi ödenmezken ortak dışı işlemler için 79.079 TL kurumlar vergisi ödenmiştir. Başka bir deyişle, ürünleri alınıp satılan bu 40 üretici ortak edilebilse yaklaşık 80 bin TL kooperatfin hesaplarında kalacaktır.

Gelir Tablosu	Ortak	Diğer	Toplam
A- Brüt Satışlar	3.000.000	3.000.000	6.000.000
B- Satış İndirimleri (-)	60.000	60.000	120.000
C- Net Satışlar	2.940.000	2.940.000	5.880.000
D- Satışların Maliyeti (-)	2.000.000	2.000.000	4.000.000
<i>Brüt Satış Kârı veya Zararı</i>	940.000	940.000	1.880.000
E- Faaliyet Giderleri (-)	580.550	580.550	1.161.100
1- Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	10.000	10.000	20.000
2- Pazarlama Satış vd. Giderleri (-)	536.000	536.000	1.072.000
3- Genel Yönetim Giderleri (-)	34.550	34.550	69.100
<i>Faaliyet Kârı veya Zararı</i>	359.450	359.450	718.900
F- Diğer Faal.Olağan Gelir ve Kârlar	-	-	-
G- Diğer Faal.Olağan Gider ve Zararlar (-)	-	-	-
H- Finansman Giderleri (-)	-	-	-
<i>Olağan Kâr veya Zarar</i>	359.450	359.450	718.900
I-Olağan Dışı Gelir ve Kârlar	-	-	-
J-Olağan Dışı Gider ve Zararlar (-)	-	-	-
<i>Dönem Kârı veya Zararı</i>	359.450	359.450	718.900
K-Vergi ve Diğer Yasal Yük.Karşılık. (-)	-	79.079	79.079
<i>Dönem Net Kârı veya Zararı</i>	359.450	280.371	639.821

Bu örnek göstermektedir ki, kooperatifin faaliyet alanında bulunan üreticilerin en kısa sürede ortak edilmesi ve kooperatif faaliyetlerine katılması hem onların hem de kooperatifin yararına olacaktır.

Kurumlar Vergisinden Muafiyet

Ortak dışı işlemler de yapan kooperatifler bu işlemleri ayrı ayrı tutamazlarsa, kurumlar vergisi muafiyetinden faydalanamaz ve tüm işlemleri için vergi vermek zorunda kalırlar. Böylesi bir durumda burada kullanılan Bizimköy Kooperatifinin 158 bin TL kurumlar vergisi ödemesi gerekecektir. Bunun kooperatif için çok ağır bir yük olacağı açıktır.

Gelir-Gider Farkının Bölüşürülmesi (Risturn)

Ortak dışı işlemler de yapan Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde ortak dışı işlemlerden kaynaklanan farkın ne şekilde değerlendirileceğine dair bir hüküm ana sözleşmede bulunmamaktadır. Bununla ilgili düzenleme 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 8. Maddesinde şu şekilde yer almaktadır: "Ortak dışı işlemlerden elde edilen

hasılanın ortaklara sermaye payları oranında dağıtılabileceği ana sözleşmede hükme bağlanabilir. Dağıtılmadığı takdirde, bunlar kooperatifin gelişmesine yarayacak işlerde kullanılmak üzere özel bir fonda toplanır." Bu ifadeden anlaşılacağı üzere, örnek ana sözleşmede bir hüküm bulunmadığına göre ortak dışı gelir-gider farkının ortaklara dağıtılması söz konusu değildir. Yapılması gereken şey, bu farkın yatırım fonuna aktarılmasıdır.

Aşağıdaki çizelge de görüldüğü üzere, ortaklarla yapılan işlemlerden dolayı elde edilen gelir-gider farkı ana sözleşme hükümleri uyarınca bölüşürülmüş, ortak dışı işlemlerden kaynaklanan fark ise kooperatifin geliştirilmesinde kullanılmak üzere yatırım ve gelişme fonuna aktarılmıştır.

Gelir-gider farkı	Ortak İçi		Ortak Dışı		Toplam
	%	Ortak	%	Diğer	
Yedek akçe	10	35.945	-	-	35.945
Yatırım ve geliştirme	5	17.973	100	280.371	298.344
Sosyal Yardımlaşma	8	28.756	-	-	28.756
Üst birlik payı	7	25.162	-	-	25.162
Risturn	70	251.615	-	-	251.615
Toplam	100	359.450	100	280.371	639.821

Ortak dışı gelir-gider farkı, ana sözleşmede belirtilmiş olması şartıyla, ortaklara sermayeleri oranında dağıtılabılır. Bu durumda ortaklar bu gelirlerinden dolayı gelir vergisi ödemekle yükümlü olacaktır.

Bir diğer önemli nokta, ortak dışı gelir-gider farkından üst birliklerin herhangi bir talepte bulunamayacak olmasıdır.

Gelir Gider Farkının Bölüşürülmesi (Risturn)

Ortaklara dağıtılacak risturn tutarı ortaklarla yapılan işlemlerden kaynaklanan gelir-gider farkının %70'i kadardır ve Bizimköy Kooperatifinde bunun tutarı 251.615

TL'dir. Her bir ortağın ortaklardan elde edilen brüt satıştaki (3 milyon TL) payı hesaplanırsa elde edilen katsayının risturn olarak dağıtılacak tutarla çarpılması halinde ortağa ödenecek risturn tutarı hesaplanır. Örneğin; çizelgede yer alan 1 numaralı ortağın kooperatife 50 ton elma sattığı ve bunun brüt satış değerinin 150 bin TL olduğu, brüt satıştaki payının ise %5 olduğu görülmektedir. Bunun anlamı 1 numaralı ortağın dağıtılacak risturn tutarının (251.615 TL) %5'ini almaya hak kazandığıdır. Bunun da TL cinsinden ifadesi 12.580 TL'dir.

Ortak No	Ürün (ton)	Satış (TL/Yıl)	Payı (%)	Risturn (TL)
1	50	150.000	5,0	12.580
3	25	75.000	2,5	6.290
10	-	-	-	-
29	10	30.000	1,0	2.520

3 Numaralı ortak 1 numaralı ortağın yarısı kadar ürün sattığından alacağı risturn tutarı da yarısı kadar olacaktır. 10 numaralı ortak kooperatif üzerinden ürün satmadığı için risturn alamayacaktır. Bu uygulama "kazandırdığın oranında kazan" ilkesine uygundur ve adil bir uygulamadır.

Ortak olmayanlara risturn ödenmez!

Risturn ödenmesi demek başarılı ortakların ödüllendirilmesi demektir!

Verilirse el ele, erişilir her yere!